

УДК 378.6.015.31:316.647.5

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-6(329)-2-109-117

Таргоній Іванна Василівна,

аспірантка Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна.

ivanca18@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-0478-9235>

ГОТОВНІСТЬ КУРАТОРІВ СТУДЕНТСЬКИХ ГРУП ДО ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Кризові явища сучасного суспільства призвели до зміни життєвих цінностей та ідеалів, що виявляється у прояві нетерпимості та жорстокості у людських взаєминах. У зв'язку з цим надзвичайно важливим і невідкладним завданням сьогодення стає виховання толерантної особистості, яка виявляє терпиме ставлення, повагу до інших людей, незалежно від їхніх поглядів, звичок, характеру, національної та релігійної приналежності.

У державних документах, зокрема, Конституції України (Конституція, 1997), Законах України «Про освіту» (Про освіту, 2017), «Про вищу освіту» (Про вищу освіту, 2014), наголошено на пріоритетності морального виховання молоді, а відтак і виховання толерантності.

Особливої актуальності набуває проблема виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів, оскільки саме від майбутніх педагогів залежатиме духовне відродження України.

Осмислення проблеми толерантності знайшло відображення у працях філософів (Р. Валітової, Ю. Іщенка, В. Лекторського, Л. Скворцова та ін.); соціологів (В. Гараджі, М. Маковецького, О. Швачко та ін.); психологів (О. Асмолова, І. Беха, С. Бондаревої, Д. Колесова, С. Максименка, В. Ситарова та ін.); педагогів (Ш. Амонашвілі, Г. Безюлевої, Л. Бернадської, О. Докукіної, Л. Канішевської, А. Погодіної, О. Савченко, І. Сухопари, П. Степанова та ін.).

Питання виховання толерантності у молодого покоління розглянуто в працях зарубіжних дослідників А. Камю, П. Кінга, О. Конта, А. Маслоу, Г. Олпорта, Б. Рієрдона, Ж. Сартра, М. Уолцера, В. Франкла, К. Ясперса та ін.

Питання виховання толерантності майбутнього вчителя досліджувалися вченими-педагогами (О. Дубасенюк, Н. Кічук, З. Курлянд, Ю. Тодорцева та ін.).

Водночас поза увагою дослідників залишився такий аспект, як визначення рівнів готовності кураторів студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів.

Метою статті є визначення рівнів готовності кураторів студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів.

Завдання статті:

- уточнити сутність поняття «готовність куратора студентської групи до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів»;
- визначити структуру готовності куратора студентської групи до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів.

Куратор студентської групи має виявляти: соціальну активність, готовність і здатність діяльнісно сприяти вирішенню суспільних проблем у сфері професійно-педагогічної діяльності; цілеспрямованість – вміння спрямовувати та використовувати усі якості особистості задля досягнення поставлених педагогічних задач; врівноваженість – здатність контролювати свої вчинки у будь-яких педагогічних ситуаціях; вміння оперативно приймати оптимальні педагогічні рішення та діяти у відповідності з ними; чарівність – поєднання духовності, привабливості, смаку і культури; чесність – відвертість у спілкуванні, сумлінність у діях та діяльності; справедливість – здатність діяти неупереджено; гуманність – прагнення та вміння здійснювати педагогічну підтримку студента в його особистісному розвитку; ерудицію – широкий кругозір у поєднанні із глибокими пізнаннями в галузі навчального предмета, який викладає; педагогічний такт – дотримання загальнолюдських норм спілкування і взаємодії зі студентами із урахуванням їхніх вікових та індивідуально-психологічних особливостей; толерантність – терпимість у роботі із студентською молоддю; педагогічний оптимізм – віра в студента, в його власні можливості (Волинкін, 2008).

Ключове значення у процесі виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів належить куратору студентської групи, який має бути прикладом виявлення педагогічної толерантності.

Отже, це потребує від куратора студентської групи готовності до виховання толерантності у зазначеного контингенту студентів.

Науковці М. Д'яченко, Л. Кандибович розглядають феномен «готовність особистості до професійної діяльності» як налаштованість, актуалізацію та пристосування можливостей особистості для успішних дій у цей момент; внутрішню налаштованість особистості на певну поведінку в процесі виконання навчальних і трудових завдань, настановлень на активні цілеспрямовані дії. «Готовність до того чи іншого виду діяльності – це цілеспрямоване вираження особистості, що включає її переконання, погляди, відносини, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, уміння, навички, настановлення, налаштованість на певну поведінку» (Д'яченко, & Кандибович, &

Пономаренко, 1985). Таким чином, дослідники трактують готовність як стан та як інтегральну якість особистості.

Дослідник В. Крутецький розглядає професійну готовність як синтез властивостей особистості, що означає її придатність до діяльності. До них науковець відносить: активне позитивне ставлення до діяльності, схильність займатися нею, що перетворюється в пристрасну захопленість; ряд характерологічних рис та стійкі інтелектуальні почуття; наявність під час діяльності сприятливих для її виконання психічних станів; певний запас знань, умінь і навичок у відповідній галузі; означені психологічні особливості в сенсорній та розумовій сферах, що відповідають вимогам цієї діяльності (Крутецький, 1972, с. 111).

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу уточнити сутність поняття «готовність кураторів студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів» як приватне виявлення готовності до самостійної педагогічної діяльності, що характеризується емоційно-ціннісним ставленням до проблеми виховання толерантності; прагненням виховати толерантну особистість; знаннями про сутність толерантності та специфіку її виховання у майбутніх вчителів; володінням формами і методами виховання толерантності; адекватним оцінюванням себе як куратора студентської групи, здатного виховати толерантність у студентів педагогічних коледжів.

Визначено структуру готовності кураторів студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів, що включає наступні компоненти:

- емоційно-ціннісний, заснований на стійкій спрямованості щодо організації процесу виховання толерантності як актуального аспекту професійної діяльності; прагнення виховати толерантну особистість;
- когнітивний, який об'єднає сукупність знань про сутність толерантності та специфіку її виховання у майбутніх вчителів;
- діяльнісно-технологічний, який передбачає володіння формами і методами виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів;
- рефлексивний, який пов'язаний з аналізом процесу виховання толерантності; свого ставлення до даної сфери професійної діяльності, характеру та рівня її виховання (Канішевська, 2011).

До участі в дослідно-експериментальній роботі було залучено 50 кураторів студентських груп педагогічних коледжів.

З метою визначення рівнів готовності кураторів студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів було використано наступні методи: анкетування, бесіди, тестування.

Задля виявлення ставлення кураторів студентських груп до проблеми виховання толерантності у майбутніх педагогів їм було запропоновано запитання: «Як Ви вважаєте, чи є проблема виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів актуальною проблемою сучасності?»

Результати анкетування засвідчили, що 94,0% кураторів студентських груп вважають проблему виховання толерантності актуальною й наголошують на необхідності проведення цілеспрямованої роботи щодо виховання цієї якості у майбутніх вчителів.

З метою визначення рівня осмислення поняття «толерантність» кураторам студентських груп було запропоновано запитання: «Який зміст Ви вкладаєте в поняття «толерантність»?» «Перерахуйте якості толерантної особистості».

Результати анкетування кураторів студентських груп свідчать про те, що значна частина педагогів не усвідомлюють у достатній мірі поняття «толерантність».

Так, високий рівень усвідомлення поняття «толерантність» виявило лише 28,0% кураторів студентських груп.

Серед якостей толерантної особистості були названі: терпимість, гуманність, рефлексивність, емпатія, сила волі, упевненість у собі, самовладання, доброзичливість, довіра, чуйність, гнучкість, альтруїзм, свобода, що виявляється у дисциплінованості та відповідальності; почуття гумору тощо.

Середній рівень розуміння поняття «толерантність» виявило 38,0% кураторів студентських груп. Він характеризується загальним уявленням про явище, що розглядається.

Низький рівень розуміння поняття «толерантність» виявило 34,0% кураторів студентських груп (вони назвали лише окремі якості толерантної особистості). Отже, це свідчить про недостатні знання щодо сутності толерантності.

З метою виявлення бажання ефективно здійснювати процес виховання толерантності у майбутніх вчителів, педагогам було запропоновано оцінити своє бажання виховувати толерантність у студентів за трибальною системою (3 – високий рівень, 2 – середній, 1 – низький). Як свідчать результати дослідження, більшість кураторів студентських груп (36,0%) оцінили своє бажання виховувати толерантність у студентів педагогічних коледжів балом «3» (емоційно-позитивна мотивація щодо організації виховання толерантності у студентів як актуального аспекту професійної діяльності); 46,0% кураторів оцінили своє бажання балом «2» (ситуаційна спрямованість щодо виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів); 18,0% кураторів оцінили своє бажання виховувати толерантність балом «1» (відсутність спрямованості щодо виховання толерантності у майбутніх вчителів, небажання займатися цією проблемою).

З метою з'ясування питання щодо використання кураторами студентських груп методів виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів, було запропоновано запитання: «Які методи виховання толерантності Ви використовуєте в практиці роботи? Перерахуйте їх».

Слід зазначити, що 36,0% кураторів студентських груп назвали наступні методи виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів, серед яких: розповідь, бесіда, переконання, педагогічна вимога, роз'яснення, вправи, привчання, групова дискусія, приклад, виховуючи ситуації, диспут, заохочення, покарання, соціально-педагогічний тренінг, рольові, ділові, імітаційні ігри. Це свідчить про володіння кураторами студентських груп методами виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів.

У результаті анкетування 42,0% кураторів студентських груп назвали не більше п'яти методів виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів, серед яких домінують: тренінг, дискусії, приклад, бесіди, заохочення тощо. Це є свідченням недостатнього володіння кураторами студентських груп методами виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів.

Зазначимо, що 22,0% кураторів студентських груп назвали по одному методу виховання толерантності у майбутніх вчителів, що свідчить про їх непідготовленість до розв'язання цієї проблеми.

На запитання: «Якими сучасними методиками Ви хотіли би оволодіти, щоб забезпечити ефективне виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів?» було отримано наступні відповіді: ігровими та корекційними методиками; інтерактивними воркшопами; колективними творчими справами; особистісно орієнтованими методиками; тренінгами особистісної взаємодії; коучінгами, арт-методиками.

Таким чином, куратори студентських груп виявляють зацікавленість в оволодінні методиками виховання толерантності у студентів.

З метою виявлення рівня сформованості рефлексивної позиції кураторів студентських груп було застосовано тест вивчення професійної позиції «ХІМ» («хочу і можу» (Пазухіна, 2007).

Цей тест дозволив оцінити реальну позицію педагога, яким має бути ідеальний образ педагога, побачити себе як педагога, поглянути на себе з позиції колег та студентів.

Результати тестування свідчать, що у 36,0% кураторів студентських груп сформована рефлексивна позиція, що виявляється в адекватній самооцінці, упевненості у власних силах.

Недостатньо сформована рефлексивна позиція характерна для 40,0% кураторів студентських груп, що виявляється в неадекватній самооцінці, невпевненості у власних силах.

Рефлексивна позиція нерозвинена у 24,0% кураторів студентських груп, що виявляється в невпевненості у власних силах.

За результатами діагностичної роботи виявлено високий, середній і низький рівень готовності кураторів студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів.

Високий рівень готовності до виховання толерантності у майбутніх вчителів виявили 34,0% кураторів студентських груп. Для цієї групи педагогів характерна емоційно-позитивна мотивація щодо виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів як актуального аспекту професійної діяльності. Вони мають глибокі знання про сутність і специфіку виховання толерантності у майбутніх вчителів; володіють відповідними формами і методами виховання толерантності. У них сформована рефлексивна позиція, що виявляється в адекватній самооцінці, упевненості у власних силах.

Середній рівень готовності до виховання толерантності виявили 41,5% кураторів студентських груп. Для них характерними є ситуаційна спрямованість щодо виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів. Вони мають достатні знання про сутність толерантності; недостатньо використовують форми і методи виховання толерантності у майбутніх вчителів. У них лише частково сформована рефлексивна позиція, що виявляється в неадекватній самооцінці, невпевненості у власних силах.

Низький рівень готовності кураторів студентських груп до виховання толерантності у студентів аграрних коледжів виявили 24,5% педагогів. Вони характеризуються відсутністю спрямованості щодо виховання толерантності у майбутніх вчителів; виявляють недостатні знання про сутність і специфіку виховання толерантності; не використовують відповідні форми і методи; їхня рефлексивна позиція не розвинена, що виявляється у невпевненості у власних силах.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що значний відсоток кураторів студентських груп недостатньо обізнані з формами і методами виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів; не володіють достатніми знаннями з питань виховання толерантності; робота в цьому напрямі має епізодичний характер.

Проведене дослідження не є вичерпним щодо порушеної проблеми. Подальшого вивчення потребує питання удосконалення змісту практичної підготовки кураторів студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів.

Список використаної літератури

- 1. Конституція** (Основний Закон) України. № 254 к. / 96-вр. (2016).
- 2. Закон України** «Про освіту». № 2145-VIII. (2017).
- 3. Закон України** «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
- 4. Волинкин В. И.** Педагогика в схемах и таблицах: учебное пособие. Ростов-на Дону: Феникс, 2008. 282 с.
- 5. Дьяченко М. И.,** Кандыбович Л. А., Пономаренко В. А. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях. Минск: Изд-во «Университетское», 1985. 206 с.
- 6. Крутецкий В. А.** Основы педагогической психологии. Москва: Просвещение, 1972. 255 с.
- 7. Канішевська Л. В.** Виховання соціальної

зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності: монографія. Київ: ХМЦНП, 2011. 368 с. **8. Пазухина С. В.** Педагогическая успешность: диагностика и развитие профессионального сознания учителя: учебное пособие. СПб.: Речь, 2007. 224 с.

References

- 1. Konstytutsiia** (Osnovnyi Zakon) Ukrainy [Constitution (Basic Law) of Ukraine]. (2016). No 254 k. / 96-vr. [in Ukrainian].
- 2. Zakon** Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine «On Education»]. No 2145-VIII. (2017) [in Ukrainian].
- 3. Zakon** Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [The Law of Ukraine «On Higher Education»]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
- 4. Volynkin, V. I.** (2008). Pedagogika v skhemakh i tablitsakh [Pedagogy in diagrams and tables]. Rostov-on-Donu: Feniks [in Russian].
- 5. Diachenko, M. I., Kandybovich, L. A., & Ponomarenko, V. A.** (1985). Gotovnost k deiatelnosti v napriazhennykh situatsiiakh [Readiness for activity in tense situations]. Minsk: Izd-vo «Universitetskoe» [in Russian].
- 6. Krutetskyi, V. A.** (1972). Osnovy pedagogicheskoi psikhologii [Fundamentals of pedagogical psychology]. Moscow: Prosveshchenie [in Russian].
- 7. Kanishevska, L. V.** (2011). Vykhovannia sotsialnoi zrilosti starshoklasnykiv zahalnoosvitnikh shkil-internativ u pozaurochnii diialnosti [Education of social maturity of high school students of boarding schools in extra-curricular activities]. Kyiv: KhmTsNII [in Ukrainian].
- 8. Pazuhina, S. V.** (2007). Pedagogicheskaya uspeishnost': diagnostika i razvitie professional'nogo soznaniya uchitelya [Pedagogical success: diagnosis and development of teacher's professional consciousness]. St. Petersburg: Rech' [in Russian].

Таргоній І. В. Готовність кураторів студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів

У статті уточнено сутність поняття «готовність куратора студентської групи до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів» як приватне виявлення готовності до самостійної педагогічної діяльності, що характеризується емоційно-ціннісним ставленням до проблеми виховання толерантності; прагненням виховати толерантну особистість; знаннями про сутність толерантності та специфіку її виховання у майбутніх вчителів; володінням формами і методами виховання толерантності; адекватним оцінюванням себе як куратора студентської групи, здатного виховати толерантність у студентів педагогічних коледжів.

Визначено структуру та рівні готовності кураторів студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів (високий, середній, низький).

Ключові слова: готовність, куратор студентської групи, толерантність, студенти педагогічних коледжів, рівні готовності кураторів до виховання толерантності.

Таргоний И. В. Готовность кураторов студенческих групп к воспитанию толерантности у студентов педагогических колледжей

В статье уточняется сущность понятия «готовность куратора студенческой группы к воспитанию толерантности у студентов педагогических колледжей» как частное проявление готовности к самостоятельной педагогической деятельности, которая характеризуется эмоционально-ценностным отношением к проблеме воспитания толерантности; стремлением воспитать толерантную личность; знаниями о сущности толерантности и специфике ее воспитания у будущих учителей; владением формами и методами воспитания толерантности; адекватным оцениванием себя как куратора студенческой группы, способного воспитать толерантность у студентов педагогических колледжей.

Определены структура и уровни готовности кураторов студенческих групп к воспитанию толерантности у студентов педагогических колледжей.

Ключевые слова: готовность, куратор студенческой группы, толерантность, студенты педагогических колледжей, уровни готовности кураторов к воспитанию толерантности.

Tarhonii I. Readiness of Curators of Student Groups For Education of Students' Tolerance in Pedagogical Colleges

The article defines the essence of the notion “readiness of curator of the student group to educate tolerance among students of pedagogical colleges” as a private manifestation of readiness for independent pedagogical activity characterized by an emotional and value attitude to the problem of education of tolerance; desire to develop a tolerant personality; knowledge about the nature of tolerance and its features for education among future teachers; proficiency in forms and methods of education of tolerance; adequate assessment of themselves as a student group curator who is able to educate tolerance among students of pedagogical colleges.

The structure of the readiness of curator of the student group to educate tolerance among students of pedagogical colleges has been determined. This structure consists of the following components: emotional and value component based on a stable orientation towards organizing the process of education of tolerance as an actual aspect of professional activity; the desire to educate a tolerant personality; cognitive component which combines a complex of knowledge about the nature of tolerance and its features for education among future teachers; activity and technology component which involves proficiency in forms and methods of education of tolerance among students of pedagogical colleges; reflexive component which is associated

with the analysis of the process of education of tolerance; curators' attitude towards this aspect of their professional activity, the nature and level of education of tolerance.

The levels of the readiness of curators of student groups to educate tolerance among students of pedagogical colleges (high, average, low) were determined.

Key words: readiness, curator of student group, tolerance, students of pedagogical colleges, levels of curators' readiness for education of tolerance.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2019 р.

Прийнято до друку 25.10.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Канішевська Л. В.